

III.^a LITTERAE UNIVERSALES CONTRIBUTIONIS FERTONUM^b

^cSigismundus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lytwanyae, Russiae, Prussiaeque etc. dominus et haeres etc.^c universis et singulis principibus, tam spiritualibus quam saecularibus, reverendissimis ac reverendis in Christo patribus, dominis^d archiepiscopis, episcopis, necnon magnificis, generosis, nobilibus et famosis, palatinis, castellanis, consiliariis, dignitariis, ^etenutariis, baronibus, capitaneis^e et quibusvis officialibus et eorum vicesgerentibus, terrigenis, nobilibus, haeredibus, advocatis, scultetis, civitatum, oppidorum et villarum aliorumque locorum regni nostri incolis generaliter universis, tam spiritualibus quam saecularibus, cuiuscunque status, dignitatis, praecminentiae aut conditionis existentibus, bona quaecunque spiritualia vel saecularia, scilicet civitates, oppida, villas, molendina, tabernas et alia bona habentibus, ubilibet et signanter in terra N. et districtus eiusdem^f consistentibus, sincere et fidelibus nostris dilectis, salutem et gratiam regiam. Fideles nostri dilecti^g;

1. In conventionem felices coronationis nostrae, hic generaliter tenta, cum universis praelatis, baronibus, consiliariis et terrarum nuntiis exactionem fertonum unanimi omnium voto instituimus laudavimusque anno duntaxat praesenti solvendam. Quae quidem exactio de omnibus bonis, tam nostris, quam etiam omnium^h subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, ac Illustrissimae principis virginis Elizabeth reginulae Poloniae, germanae nostrae carissimaeⁱ, incipiendo aⁱ festo Pentecostes^j proxime venturo^j [23 V 1507] usque ad festum sanctorum Petri et Pauli apostolorum [29 VI 1507] solvi et extradi debeat sub poenis^k pignorationis consuetis, in crastino festi praedicti sancti Petri exigendis. Decrevimus vero solvendam modis et conditionibus consuetis, in antiquis universalibus litteris scriptis, videlicet:

2. Quod quilibet kmetho, unum colens laneum, per unum fertonem, in medio vero sedens laneo, per sex grossos solvat^l.

3. Item ortulani, habentes agros alios praeter ortos, qui etiam dominis suis census tribuunt de agris, solvant per sex grossos, vel saltem^m iuxta quantitatem bonorum agri, quem colunt ultraⁿ ortum.

4. Item tabernae, quae non solvebant *czopowe*, sed nihilominus braxant^o cerevisiam, ^psolvant per unum fertonem; tabernae vero, quae non braxant cerevisiam^p, sed^q solum braxatam per alios propinant, in villis consistentes, solvant^r per sex grossos. Et si habent agros, extunc etiam solvant^s de agris iuxta quantitatem agrorum.

5. Item molendinatores, qui habent haereditaria^t molendina in civitatibus et oppidis, et signanter ^uin quibus molunt^u brasea, taxari debent in eorum valore; iuxta taxam civilem solvant a qualibet marca per duos grossos. Qui vero tenent molendina in arenda pro certo tempore, ut sunt^v manuales molendinatores, illi a qualibet rota solvere debent per unum fertonem^w.

^a Tekst tego uniwersału oparł O. Balzer na trzech niewiele różniących się od siebie rękopisach: dwóch z MK₂, t. 22, k. 121v-122, oraz MK₁, t. 23, s. 181-182 i jednego, zachowanego w byłym Archiwum Izby Skarbowej w Warszawie (Księgi poborowe ziemi przemyskiej i sanockiej, t. 20, niepaginowany – tekst określany niżej jako KP). Stanowił on specjalną ekspedycję tegoż uniwersału dla ziem ruskich.

^b Tytuł pochodzi od O. Balzera, po ustaleniu przezeti, iż idzie tu o akt o charakterze ogólnopolskim. Tytuły oryginalne brzmią: Litterae universales super exactione fertonum per terras Cracoviensem, Sandomiriensem, Chelmemensem, Belzensem, Leopoliensem, Praemisiensem et Sanocensem missae MK₂; Exempla universalium super exactiones publicas in conventu coronationis Serenissimi Domini Regis Sigismundi decretas, exactoribus terrestribus missarum. Universale fertonum MK₁.

^{c-c} Opuszczone w MK₁.

^d Brak w MK₁.

^{e-e} Tak we wszystkich trzech rękopisach. Ta kolejność wynika z omyłki w pierwowzorze; winno być: baronibus, capitaneis, tenutariis.

^f Cracoviensi et districtus eiusdem MK₁, MK₂; in terris Praemisiensi, Sanocensi et districtus earundem KP.

^g Brak w MK₂.

^h Brak w KP.

ⁱ a proximo MK₁, MK₂; lekcję z KP, ze względu na następujące zaraz słowa: proxime venturo, uznał O. Balzer za lepszą.

^{j-j} pro anni venturo MK₁.

^k poena KP.

^l Brak w MK₁.

^m saltem MK₂.

ⁿ intra MK₁.

^o dumtaxat MK₁.

^{p-p} Opuszczone w MK₁.

^q vel MK₁.

^r solvent MK₁.

^s solvat MK₁.

^t hereditata MK₁.

^{u-u} in quibus moliunt MK₂; ubi moliunt KP.

^v sint MK₁.

^w Zamiast: unum fertonem jest sex grossos KP.

¹ Elżbieta, córka Kazimierza Jagiellończyka, ur. 1472 r.

6. ^{x-x}Item in villis manuales molendinatores a qualibet rota per sex grossos solvere debent^x. Et si etiam habent haereditaria molendina, a qualibet rota solvere debent per unum fertonem.

7. Item de molendinis ventilibus haereditariis solvatur per unum fertonem ^{y-y}a quolibet molendino^y, de molendinis autem ^{z-z}ventilibus manualibus^z solvatur a quolibet molendino per sex grossos^{aa}.

8. Item Valachi a centenario ovium per unum fertonem solvant.

9. Item terrigenae, qui carent kmethonibus, sed solummodo colunt agros et praedia^{ab} sua propriis aratris^{ac}, si pro eodem anno, pro quo fertones colliguntur, non fuerit expeditio bellica, extunc quilibet a suo laneo praediali per unum solvat fertonem; si vero institueretur expeditio bellica, extunc nihil solvant, quia tenentur intercedere servitium bellicum.

10. Item advocati et sculteti, qui habent proprios kmethones, extunc praefati^{ad} eorum kmethones solvant fertones, sicut et terrigenarum; si vero carent kmethonibus, sed tenentur expeditionem bellicam de eorum advocatis aut scultetis^{ae}, extunc de eis idem iudicium erit, sicut de nobilibus carentibus kmethonibus, ut superius scriptum est; et per consequens, si non tenentur ad expeditionem bellicam, extunc solvant^{af} a quolibet laneo, quem colunt propriis aratris, per unum fertonem.

11. Ad quam quidem exactionem fertorum, sicut et^{ag} alias exactiones, impraesentiarum laudatas, colligendas et exigendas in ^{ah}terra praedicta^{ah} N.^{ai} et districtibus eiusdem^{aj} generosum N.^{ak} exactorem et collectorem designavimus et instituimus, qui exactam in manus magnifici Iacobi de Schydlowycz castellani et capitanei Sandomiriensis et thesaurarii regni nostri daturus erit, quietantias desuper ab eo recepturus.

12. Quocirca tibi ^{al}generoso N.^{al} capitaneo N.^{am} et aliis capitaneis futuris committimus et mandamus, ut praedictam constitutionem et ordinationem supradictae contributionis fertorum exigendae diligenter custodias; daque^{an} operam, ut ipsae exactiones ad tempora descripta integre per exactorem designatum colligantur. In negligentes vero supradictae ordinationi nostrae et consiliariorum nostrorum satisfacere adhibeas modos pignorationis et ^{ao}alios, ad extorquendum id, quod debetur, excogitatos er^{ao} inventos, in quantum tibi^{ap} reipublicae incolumitas cara est ^{aq}et gratia nostra^{aq}.

Datum Cracoviae ^{ar}in conventionione generali felicis coronationis nostrae^{ar}, feria tertia proxima^{as} post dominicam Reminiscere [2 III] anno Domini millesimo quingentesimo septimo, regni^{at} vero nostri anno primo.

Ad mandatum Regiae Maiestatis ex consilio.

^{x-x} *Opuszczone w KP.*

^{y-y} *Opuszczone w KP.*

^{z-z} *manualibus ventilibus KP.*

^{aa} *W KP następuje w tym miejscu punkt 8: Item popones ritus Rutenorum singuli per unum florenum solvant. Dalsze punkty w KP numerowane są więc od 9 do 13.*

^{ab} *praedia propria MK₁.*

^{ac} *aratribus MK₁.*

^{ad} *praedicti MK₁.*

^{ae} *scultetis MK₁.*

^{af} *solvat MK₁.*

^{ag} *et ad KP.*

^{ah-ah} *terris praedictis KP.*

^{ai} *Cracoviensi MK₁, MK₂.*

^{aj} *N[...] eiusdem – opuszczone w KP.*

^{ak} *Joannem Jordan de Zaklyczyn MK₁, MK₂.*

^{al-al} *magnifico N MK₁ MK₂; generoso Johanni de Szprowa Odrowąsz KP.*

^{am} *Zamiast N – niezapisane okienko w MK₂, Samboriensi KP.*

^{an} *dasque KP.*

^{ao-ao} *Opuszczone w MK₁.*

^{ap} *Opuszczone w MK₁.*

^{aq-aq} *Opuszczone w MK₁.*

^{ar-ar} *Opuszczone w MK₁.*

^{as} *Brak w MK₁.*

^{at} *Od regni do końca – opuszczone w MK₁, MK₂. Uzupełniono na podstawie KP.*